

MAGYARORSZÁG KORMÁNYA

ÁTIKTATVA: B/37

~~J/11394. számú~~

JELENTÉS

a géntechnológiai tevékenységgel, annak mezőgazdasági és élelmiszer-előállítási alkalmazásával kapcsolatos egyes kérdésekről és az ezeket érintő magyar stratégiáról szóló 53/2006. (XI. 29.) OGY határozatban foglaltak 2011. és 2012. évi végrehajtásáról

Előadó: Dr. Fazekas Sándor
vidékfejlesztési miniszter

Budapest, 2013. május

1. Hazai tevékenységek

1.1. Jogi szabályozást érintő tevékenységek

1.1.1. Alaptörvény

A 2011. április 18-án elfogadott, 2012. január 1-jétől hatályos Alaptörvényünk XX. cikkének (1) és (2) bekezdése rögzíti, hogy mindenkinek joga van a testi és lelki egészséghez. Ennek a jognak az érvényesülését Magyarország a genetikailag módosított élőlényektől mentes mezőgazdasággal, az egészséges élelmiszerekkel és ivóvízzel, a munkavédelem és az egészségügyi ellátás megszervezésével, a sportolás és a rendszeres testedzés támogatásával, valamint a környezet védelmének biztosításával segíti elő. Az Alaptörvény vonatkozó rendelkezése összhangban áll mind az Európai Unió vonatkozó jogszabályaival, mind a hazai, géntechnológiával módosított szervezetekre vonatkozó szabályokkal. Az Alaptörvény azt a stratégiát erősíti, amelyet már a 2006-ban elfogadott országgyűlési határozat is megfogalmazott. Ennek a megközelítésnek, ennek a stratégiának a szellemében a kormányzat az alábbi lépéseket tette meg 2011-ben és 2012-ben.

1.1.2. A géntechnológiai tevékenységről szóló 1998. évi XXVII. törvény módosítása

2012. június 11-én egyhangúan, módosító indítvány benyújtása nélkül fogadta el az Országgyűlés – 336 igen szavazattal, nem szavazat és tartózkodás nélkül – a géntechnológiai tevékenységről szóló 1998. évi XXVII. törvény módosításáról szóló 2012. évi LXXIV. törvényt. A módosítás elősegítette az ötpárti egyetértéssel elfogadott 53/2006. (XI. 29.) OGY határozat céljának teljesítését, a környezeti és egészségügyi biztonság növelését. Az új szabályok erőteljesebben biztosítják, hogy az Európai Unióban jelenleg engedélyezett géntechnológiával módosított növényeket (MON810 GM kukorica és Amflora GM burgonya), illetve az Európai Unió által a jövőben esetlegesen engedélyezendő újabb géntechnológiával módosított fajtákat ne lehessen korlátok nélkül Magyarországon köztermesztésbe vonni. A törvénymódosítás elsősorban a géntechnológiai tevékenységet folytatókat, és az ezen a területen engedélyezést és ellenőrzést végző hatóságokat érinti. Fokozott védelmet biztosít ugyanakkor a hagyományos és az ökológiai gazdálkodásból élőknél is. A törvénymódosítás fontos eleme a védett, fokozottan védett és érzékeny természeti területek, a Natura 2000 területek, valamint a génbanki területek kiemelt védelme.

A géntechnológiával módosított növények kockázatainak feltárása kapcsán eddig gondot jelentett, hogy független hatásvizsgálatokhoz a kutatók nem kaptak a fajtatulajdonosoktól vetőmagot, illetve vizsgálati anyagot, ugyanis a vállalatoknak nem feltétlenül érdeke a vizsgálatok támogatása, mivel azok számukra negatív eredményekkel is járhatnak. A jogszabály 2012-es módosítása erre a problémára kínált megoldást azáltal, hogy a fajtatulajdonosokat mintaadásra kötelezte a Magyarországon végzett kísérletek esetében. Ezen együttműködési (mintaadási) kötelezettség előírásával a nem forgalomba hozatali célú kibocsátás iránti engedélykérelem elbírálása során a géntechnológiai hatóság kiegészítő, ellenőrző vizsgálatok lefolytatását írhatja elő a környezeti hatások megítélése érdekében.

A jogszabály módosítás elősegítette a gazdálkodók, a helyi közösségek, az önkormányzatok és régiók önrendelkezési jogának és vállalkozási szabadságának hatékonyabb érvényesítését azáltal, hogy támogatta a GMO-mentes területek kialakítására irányuló, alulról jövő kezdeményezéseket. A termelők önkéntes döntése alapján, polgári jogi megállapodás

keretében géntechnológiával módosított fajtáktól mentes övezeteket lehet létrehozni, amelyeket a géntechnológiai hatóság honlapján közzétesz.

Ezen felül kibővítésre kerültek az ellenőrző hatóságok intézkedési lehetőségei azon esetkörökre, amikor Magyarország területére illegális, azaz nem engedélyezett GMO-k kerülnek, vagy már engedélyezett tevékenységeket nem az előírásoknak megfelelően végeznek.

A módosított jogszabály az izoláció területi és technológiai problémáinak megnyugtató megoldásával hatékonyan képes megvédeni a védett, a fokozottan védett és az érzékeny természeti területeket, a Natura 2000 területeket, valamint a génbanki területeket azáltal, hogy az ezen területekre történő utalást beépítette a pufferzóna fogalmába. A pufferzónában géntechnológiával módosított növényvel ivarilag kompatibilis növény nem termesztendő, és a keresztbeporzásra alkalmas gyomokat a helyes mezőgazdasági gyakorlatnak megfelelően irtani kell.

A géntechnológiai tevékenységről szóló 1998. évi XXVII. törvény a 2011. évben új előírással egészült ki, amely értelmében a környezetvédelmi, a mezőgazdasági és az ipari géntechnológiai hatóság kérelem esetén GMO-mentességi igazolást ad ki a Magyarországon termesztett és exportra szánt vetőmagtélékekhez. Ez a dokumentum a külföldi partnerek számára igazolja, hogy Magyarországon géntechnológiával módosított növényfajta (hibrid) köztermesztésben történő felhasználása a hatályos jogi szabályozás alapján nem engedélyezett. A környezetvédelmi, mezőgazdasági és ipari géntechnológiai hatóság a törvény újonnan beiktatott 31. §-a alapján 2012-ben 34 darab GMO-mentességi igazolást adott ki. A GMO-mentességi igazolást számos ország, többek között Magyarország egyik legnagyobb export piaca, Dél-Korea is megköveteli a magyar exportőröktől.

1.1.3. Új tényállás a Büntető Törvénykönyvben

A Büntető Törvénykönyvről szóló 2012. évi C. törvényben (továbbiakban: új Btk.) – amely 2013. július 1-jétől hatályos – új tényállásként szerepel a géntechnológiával módosított növényfajtákkal kapcsolatos kötelezettség megszegése.

Az új Btk. 362. § *a)–c)* pontja alapján vétség miatt két évig terjedő szabadságvesztéssel büntetendő, aki az Európai Unióban engedéllyel nem rendelkező géntechnológiával módosított növényfajta szaporítóanyagát az ország területére jogellenesen behozza, tárolja, szállítja, forgalomba hozza, vagy a környezetbe kijuttatja; aki termesztési célú felhasználásra ki nem terjedő engedéllyel rendelkező géntechnológiával módosított növényfajta szaporítóanyagát a környezetbe jogellenesen kijuttatja; aki termesztési célú engedéllyel rendelkező géntechnológiával módosított növényfajta szaporítóanyaga vonatkozásában a védzáradéki eljárás időtartamára biztonsági intézkedésként elrendelt behozatali, előállítási, tárolási, szállítási, forgalomba hozatali, felhasználási tilalmat megszegi.

1.1.4. Állami tulajdonban lévő földterületek vonatkozásában a GMO mentesség megőrzése

Az állami tulajdonban lévő földterület haszonbérbe adása esetén – figyelemmel arra, hogy Magyarországon tilos genetikailag módosított növényeket termesztetni – a szerződésben rögzítésre kerülhet, hogy genetikailag módosított növény termesztése a szerződés azonnali hatályú felmondását vonja maga után.

1.2. A nyilvánosság tájékoztatása

1.2.1. Országjárás (GMO Roadshow)

A Vidékfejlesztési Minisztérium a gazdálkodók és az érdeklődők tájékoztatására 2012. november 15-től december 10-ig GMO Roadshowt szervezett az ország nyolc helyszínén (Gödöllő, Mosonmagyaróvár, Pécs, Keszthely, Debrecen, Eger, Kecskemét, Szarvas). Az állomásokon számos előadó, többek között a tudomány, a civil szféra és a hatóság képviselői tartottak előadásokat, ami több száz érdeklődőt, köztük nagyon sok gazdálkodót vonzott.

A hallgatóság kérdései nyomán több helyszínen előremutató eszmecsere alakult ki a GMO-k társadalmi, gazdasági, környezeti és mezőgazdasági vonatkozásairól, a hagyományos és GM növények együtt-termesztésével kapcsolatos elvi és gyakorlati kérdésekről, valamint a GM növények jövőjéről. Az országjárás során a minisztérium vezetőinek és szakértőinek alkalma adódott megismerni a gazdálkodók GMO-kkal kapcsolatos álláspontját, problémáit, kérdéseit, lehetőséget adva a konstruktív szakmai, tudományos vitákra.

1.2.2. Országos Mezőgazdasági és Élelmiszeripari Kiállítás (OMÉK)

2011. szeptember 28. és október 2. között az ötnapos Országos Mezőgazdasági és Élelmiszeripari Kiállításon hazai szakértők mutatták be a nagyközönség számára a genetikailag módosított szervezetek mezőgazdasági és környezeti hatásait, kockázatait és kimutatási lehetőségét. A GMO-kkal kapcsolatos különböző nézőpontokat a vitafórumon ismerhették meg az érdeklődők, amelyen számos GMO szakértő ismertette álláspontját. Az érdeklődőket könyvbemutató, filmvetítés és információs anyagok várták a standon.

1.2.3. Sziget Fesztivál

A 20. alkalommal megrendezett 2012-es Sziget Fesztiválon, 2012. augusztus 6–13. között a Vidékfejlesztési Minisztérium is részt vett, többek között a „GMO-mentes mezőgazdaságért” programmal. Filmek és információs anyagok mellett a standra látogató érdeklődők kérdőívet tölthettek ki, amellyel felmérhették a genetikailag módosított szervezetekről való általános tájékozottságukat.

1.3. GMO Munkacsoport

Az 1289/2011. (VIII. 22.) Korm. határozat javaslattevő, véleményező és tanácsadó testületként létrehozta a GMO Munkacsoportot. A Munkacsoport célja az Alaptörvény vonatkozó rendelkezésének végrehajtásával kapcsolatos feladatok összehangolása, a jogsértés esetén megállapítható, a büntetőjogi felelősséget is tartalmazó szankciórendszerhez, továbbá speciális kártérítési alakzat kialakításához szükséges jogszabály módosításokkal kapcsolatos feladatok meghatározása, továbbá átfogó stratégiai javaslattevő volt.

Fentiek alapján a GMO Munkacsoport az elmúlt két évben:

- áttekintette a géntechnológiai tevékenységről szóló 1998. évi XXVII. törvény módosításáról szóló – a notifikációs eljárást követően szükséges módosításokkal kiegészült – tervezetet és javaslatot tett a közigazgatási egyeztetés megkezdésére;
- áttekintette a vonatkozó európai uniós és hazai szabályozási környezetet, a hatósági eljárások lefolytatásának rendjét és javaslatot készített elő a vidékfejlesztési miniszter számára – a hatályos szabályozás gyakorlata során szerzett tapasztalatok

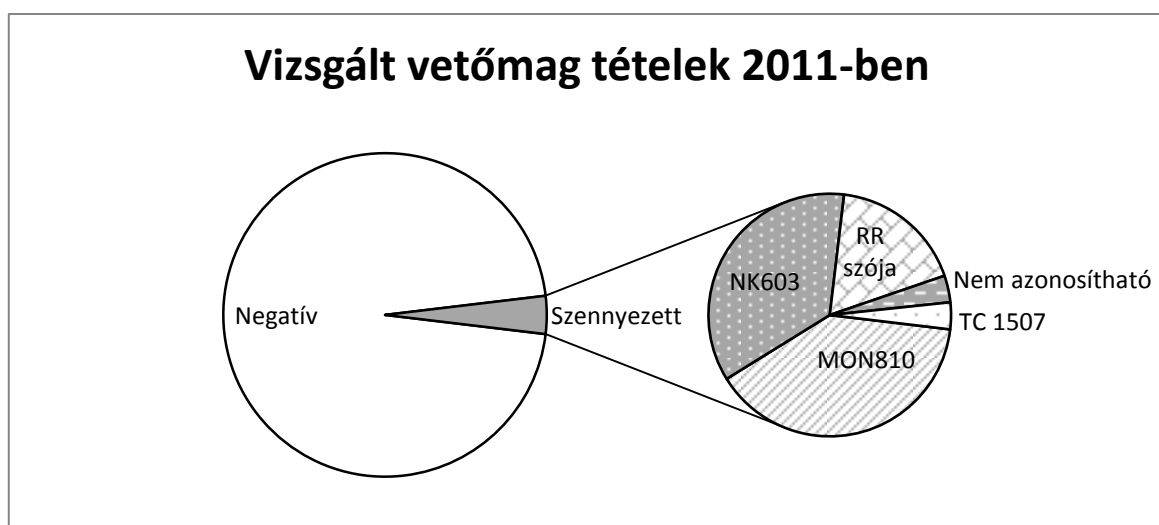
felhasználásával – a szükséges jogszabály-módosításokra (a géntechnológiai tevékenységről szóló 1998. évi XXVII. törvény módosítása és a géntechnológiával módosított növényfajtákkal kapcsolatos kötelezettség megszegésére vonatkozó kötelezettség beépítése a Büntető Törvénykönyvbe – ld.1.1.2. és 1.1.3. pont);

- stratégiai javaslatokat dolgozott ki az Alaptörvény XX. cikk (2) bekezdésének biztosítására és a 2011. évben tapasztalt GMO szennyezések jövőbeli elkerülésére, kiemelt figyelemmel az ellenőrzési feladatok hatékonyabb ellátásához szükséges intézményi és infrastrukturális fejlesztések megvalósítására;
- megtárgyalta a géntechnológiai szakterülettel kapcsolatos eseti, aktuális ügyeket és szükség szerint ezekkel kapcsolatban javaslatot terjesztett elő;
- segítette a kormányzati kommunikációt.

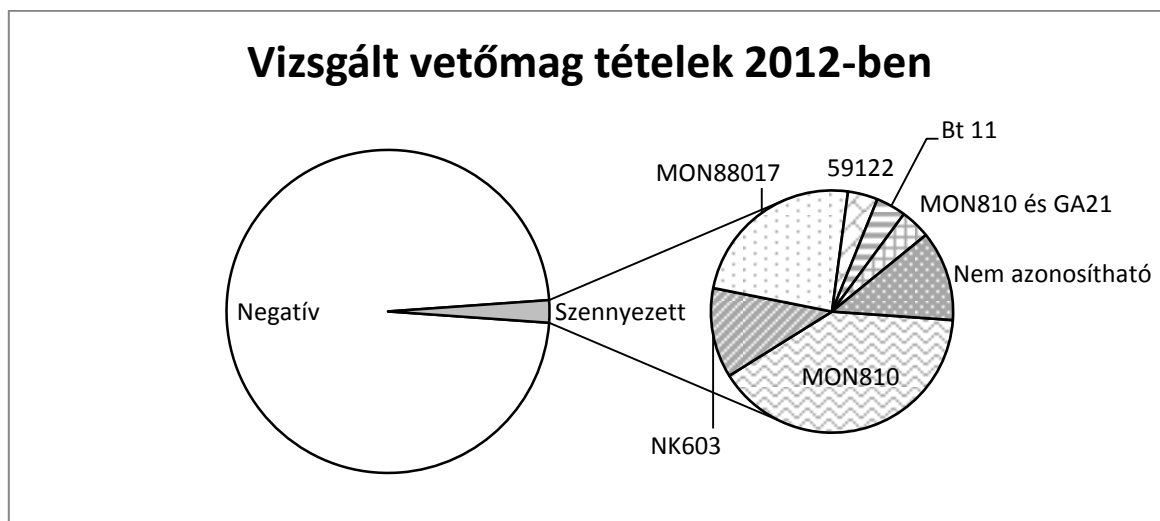
1.4. Vetőmagtétel ellenőrzése és GMO-val szennyezett vetőmagokkal kapcsolatos intézkedések

A Vidékfejlesztési Minisztérium 2011. április 27-én a vetőmagoknál fokozott GMO ellenőrzést rendelt el, tekintettel arra, hogy a Magyarországon vetőmagot forgalmazó egyes cégek termékeiket gyakran olyan országokban állítják elő (például Chile, Románia), ahol engedélyezett bizonyos GMO-k köztermesztése. Ilyen esetekben a keveredés, illetve a nem GMO-s területek GMO fajtákkal történő fertőződése hosszú távon elkerülhetetlen. Ezért fordulhatott elő, hogy a Magyarországra bekerülő egyes vetőmagtétel kis mértékben GMO szennyeződést tartalmaztak. Az ezekből kikelő növények további GMO szennyeződések forrásai lehetnek.

2011-ben 740 db vetőmag mintából 28 tétel esetében állapított meg a hatóság GMO szennyezettséget. Ez összesen 376 809 kg GMO szennyezett vetőmagot érintett. A szennyezett vetőmag egy része elvetésre került, összesen 4494,6 ha-on, amely esetben a növényállomány, míg az el nem vetett vetőmag esetében közvetlenül a vetőmag került megsemmisítésre.

2012-ben 1118 mintából 25 kukorica tétel esetében állapított meg a hatóság GMO szennyezettséget. Ez 134 611 kg vetőmagot érintett. A szennyezett vetőmag egy része elvetésre került, összesen 1575,4 ha-on. A teljes mennyiség megsemmisítésre került.

2. Európai uniós szintű tevékenységek

2.1. A tagállamoknak a területükön történő GMO-termesztés korlátozására, illetve megtiltására vonatkozó döntési lehetőségeiről szóló ún. GMO-csomag

Az Európai Bizottság 2010. július 14-én hozta nyilvánosságra az Európai Parlament és a Tanács 2001. március 12-i, a géntechnológiával módosított szervezetek környezetbe történő szándékos kibocsátásáról és a 90/220/EGK tanácsi irányelv hatályon kívül helyezéséről szóló 2001/18/EK irányelv módosítására irányuló javaslatát, amely nagyobb tagállami rugalmasságot biztosít az uniós szinten engedélyezett génmódosított növényeknek adott tagállam területén történő köztermesztésének korlátozására vagy tiltására.

Az új jogszabály elfogadása esetén lehetővé válna, hogy a tudományos eredményekre alapozott védzáradék alkalmazása mellett, illetve helyett a tagállamok indokolt esetben egyéb okokra is hivatkozhatnak.

A módosító javaslat tanácsi tárgyalása a belga elnökség alatt kezdődött meg 2010-ben és a magyar elnökség kiemelt feladatákként kezelte 2011 első félévében. Az elnökség részletesen kidolgozta azt az indokrendszert, amely alapján a tagállamoknak lehetőségük lenne a tiltásra. Ezek közé az indokok közé tartozik a különböző termékekben lévő GMO szennyeződések elkerülése, társadalmi okok megjelölése, speciális vidékfejlesztési célok megvalósítása, a hagyományos termesztési és foglalkoztatási módok megőrzése, táj, élőhely, ökoszisztémák és szolgáltatásaik védelme, továbbá a közkerülés védelme. A magyar elnökség alatt jelentős haladást értek el, jóllehet a minősített többséget csak megközelíteni sikerült. A tárgyalások eredményeként kialakult elnökségi kompromisszumos szöveget 19 tagállam támogatta. Ez a támogatás azonban nem volt elég a Tanácsban a javaslat elfogadására. Az Európai Parlament 2011. július 5-én számos módosítással fogadta el első olvasatban a javaslatot. A lengyel elnökség alatt is folytatódott a munka, de érdemi előrelépés nem történt. A 2012. év első félévében a dán elnökség teljesen új megoldások szövegbe építésével kívánta megszüntetni a blokkoló kisebbséget. Eredeti célja a politikai megállapodás elérése volt a 2012. március 9-i tanácsülésen, azonban a 20 kompromisszumra hajló tagállam támogatása sem volt elég a minősített többség eléréséhez. A blokkoló kisebbség megállapítása után a vita lezárásaként az elnökség úgy nyilatkozott, hogy még vizsgálja egyáltalán visszatérjen-e a tervezet

tárgyalására a júniusi tanácsülésen, tehát a blokkoló kisebbséget a dán elnökségnek sem sikerült feloldania. Jelenleg a javaslat tárgyalása megakadt, azonban amennyiben egyes tagállamok álláspontjaiban változás következik be, a téma ismét napirendre kerülhet.

2.2. Alpok-Adria GMO-mentes Régió

A Horvát Köztársaság Országgyűlésének Környezetvédelmi Bizottsága – a szomszédos országok országgyűlései illetékes szakbizottságainak megkeresésével – 2010-ben kezdeményezte az Alpok-Adria együttműködésben érintett országok területének GMO-mentessé nyilvánítását. A kezdeményezés célja a GMO-mentes növénytermesztés, állattenyésztés és élelmiszer-előállítás, továbbá a biológiai sokféleség megőrzése. A térség országainak összehangolt tevékenysége és együttes cselekvése révén helyi, regionális és nemzeti szinten rövid, közép- és hosszútávon egyaránt számottevő, és kölcsönös gazdasági előnyök várhatóak belföldön (pl. egészségmegőrzés, idegenforgalom, stb.) és a kedvezőbb exportlehetőségek (pl. vetőmagok, termények, feldolgozott élelmiszerek, stb.) révén a nemzetközi kereskedelmi együttműködésben. Az Országgyűlés 2011. október 14-én a 74/2011. (X. 14.) OGY határozat formájában fejezte ki támogatását és csatlakozott az Alpok-Adria GMO-mentes térség létrehozásáról szóló kezdeményezéshez. Az Országgyűlés felhívta az önkormányzatokat, hogy közigazgatási területükön segítsék elő az érintett mezőgazdasági termelők közötti megállapodás kötését, a géntechnológiával módosított növényfajtáktól mentes övezetek létrehozására. A Fenntartható Fejlődés Bizottságának előterjesztését az Országgyűlés 346 szavazattal, egyhangúlag elfogadta.

2.3. Az Európai Bizottság Élelmiszer és Állategészségügyi Hivatalának auditja a hazai GMO-s kísérletek végzéséről, valamint a vetőmag, élelmiszer és takarmány GMO-s vonatkozására irányuló ellenőrzések megfelelő végrehajtásáról

Az Európai Bizottság Egészség- és Fogyasztóügyi Főigazgatóságának Élelmiszerügyi és Állategészségügyi Hivatala 2012. november 27-e és december 5-e között a géntechnológiával módosított szervezetekre, többek között azok környezetbe történő szándékos kibocsátására vonatkozó hatósági ellenőrzéseket folytatott le. Az ellenőrzés célja az volt, hogy a 882/2004/EK, a 178/2002/EK, az 1829/2003/EK és az 1830/2003/EK rendeletek, valamint a 2001/18/EK európai parlamenti és tanácsi irányelv alapján értékelje a géntechnológiával módosított szervezeteket tartalmazó vagy azokból álló, illetve azokból előállított élelmiszerekre, takarmányokra és vetőmagokra, többek között azok környezetbe történő szándékos kibocsátására vonatkozó ellenőrzési rendszereket. Az elvégzett audit során a Hivatal vizsgálta a genetikailag módosított szervezetekkel kapcsolatos magyarországi hatósági működés szabályszerűségét, a végrehajtást és az uniós jogszabályoknak való megfelelést.

Az Élelmiszerügyi és Állategészségügyi Hivatal által az audit alapján készített hivatalos jelentés még nem érkezett meg. Az előzetes jelentés azt állapította meg, hogy az élelmiszerekben, a takarmányokban és a szaporítóanyagokban található géntechnológiával módosított szervezetekkel kapcsolatban, továbbá azok környezetbe történő szándékos kibocsátása tekintetében általában véve átfogó hatósági ellenőrzési rendszer működik. Az előzetes jelentés alapján a hazai végrehajtás megfelelő, egyes részterületeken pontosabb ellenőrzés szükséges.

3. Nemzetközi események

3.1. A Biológiai Sokféleség Egyezmény Cartagena Jegyzőkönyve Részes Felek Konferenciájának 6. találkozója

A Biológiai Sokféleség Egyezmény Cartagena Jegyzőkönyvével foglalkozó Részes Felek konferenciájának 6. találkozóját 2012. október 1. és október 5. között Hyderabadban, Indiában szervezték meg. Megközelítőleg 1500 résztvevő több mint 100 ország képviselőjében, valamint kormányközi és civil szervezetek, továbbá az ipar képviselői vettek részt a találkozón. Ez volt az új, Nagojai-Kuala Lumpur-i Kiegészítő Jegyzőkönyv elfogadása utáni első nemzetközi találkozó.

Az egyik legfontosabb téma a genetikailag módosított szervezetekkel kapcsolatos társadalmi és gazdasági problémák kérdésköre volt. A Részes Felek hosszú viták során végül megegyeztek egy szakértői csoport létrehozásában, amelynek elsődleges feladata a GMO-k társadalmi és gazdasági hatásairól szóló útmutató kidolgozása. A genetikailag módosított szervezetek kockázatértékelési útmutatójának jóváhagyását illetően hosszú vita után végül megállapodás született a felek között, amely értelmében a témával foglalkozó szakértői csoport mandátumát meghosszabbították az útmutató további fejlesztésére és gyakorlati alkalmazhatóságának vizsgálatára, valamint speciális területekre vonatkozó újabb útmutatók kidolgozására.

Az elfogadott döntések az EU álláspontjaival, azaz a tanácsi következtetésekből megfogalmazottakkal összhangban voltak minden egyes témakörben.

3.2. Nagojai-Kuala Lumpur-i Kiegészítő Jegyzőkönyv

A Cartagena Jegyzőkönyv 27. cikkelyének felhatalmazó rendelkezése alapján 2010. október 16-án, hat évig tartó nemzetközi tárgyalássorozat eredményeként a 160 részes fél egyhangúan elfogadta a Jegyzőkönyvhöz kapcsolódó, az élő, módosított szervezetek határon átnyúló mozgásából eredő kártérítési és jogorvoslati szabályozásról szóló ún. Nagojai-Kuala Lumpur-i Kiegészítő Jegyzőkönyvet. Az új nemzetközi egyezmény az adminisztratív eljárásokra vonatkozóan tartalmaz szabályokat, amelyek lehetővé teszik a csatlakozott országok illetékes hatóságai számára, hogy az élő, módosított szervezetek élővilágra gyakorolt káros hatása esetében az ilyen termékek forgalmazóit felelősségre vonják, és megköveteljék tőlük a károk helyreállítását. A Kiegészítő Jegyzőkönyv rendelkezéseinek alapjául a környezeti károk megelőzése és felszámolása tekintetében a környezetvédelmi felelősségről szóló, 2004. április 21-i 2004/35/EK európai parlamenti és tanácsi irányelv szolgált. A 2004/356/EK irányelv jogharmonizációja Magyarországon az Unió tagállamai közül az első között valósult meg. A vonatkozó természetvédelmi és vízjogi szabályok az irányelvnek megfelelően módosultak, így hazánkban adottak a Kiegészítő Jegyzőkönyv végrehajtásának feltételei. A Kiegészítő Jegyzőkönyv teljes mértékben összhangban áll az Európai Unió belső jogrendjével, jelenleg működő gyakorlatával.

A Nagojai-Kuala Lumpur-i Kiegészítő Jegyzőkönyvet a magyar EU elnökség alatt, hazánk kezdeményezése és aktív szerepvállalása következtében 2011. május 11-én írta alá Magyarország, az Európai Unió és az Unió további 14 tagállama. A Kiegészítő Jegyzőkönyv akkor lép hatályba, ha 40 részes fél ratifikálja. A Kormány a 1113/2011. (IV. 28.) Korm. határozattal elfogadta, hogy a Kiegészítő Jegyzőkönyv szövegének végleges megállapításáról törvényjavaslatot nyújt be az Országgyűléshez. Annak benyújtása az uniós ratifikáció

késlekedése miatt még nem történt meg, az Európai Bizottság ugyanis nem támogatta, hogy a tagállamok hamarabb ratifikálják a Kiegészítő Jegyzőkönyvet, mint maga az Európai Unió.